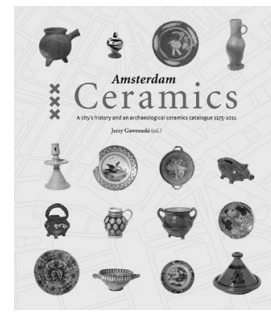

Polemen

Boekbespreking

Jaap Evert Abrahamse en Jan van Doesburg

Jerzy Gawronski (red.)

Amsterdam Ceramics. A city's history and an archaeological ceramics catalogue 1175-2011
Amsterdam (Bas Lubberhuizen) 2012, 336 pp.

P.J. Knegtmans

Amsterdam. Een geschiedenis
Amsterdam (SUN) 2011, 440 pp.

Het is alweer zesendertig jaar geleden dat er een uitgebreid overzicht werd gepubliceerd van de resultaten van het archeologische onderzoek in Amsterdam. In 1977 verscheen het boek *Opgravingen in Amsterdam*, geschreven door Jan Baart en een aantal andere stadsarcheologen.¹ Dit was een van de eerste publicaties waarin verslag werd gedaan van de resultaten van stadskernonderzoek in ons land, in het bijzonder van het geborgen vondstmateriaal. *Opgravingen in Amsterdam* geldt als een van de belangrijkste voorlopers van de talloze publicaties over archeologische vondsten in de steden die de laatste jaren van de pers zijn gerold. Het boek was in zijn tijd een belangrijke informatiebron voor iedereen die in de stedelijke materiële cultuur geïnteresseerd was, en is dat tot op zekere hoogte nog steeds. Het is dan ook niet gemakkelijk om in de voetsporen van een dergelijke invloedrijke voorganger te treden.

Baarts opvolger Jerzy Gawronski en zijn team hebben deze uitdaging aangenomen, en het resultaat mag er zijn. *Amsterdam Ceramics* is een compact en mooi vormgegeven boek met honderden kleurenfoto's van opgravingen en vooral van de daarbij geborgen vondsten. Opvallend is dat *Opgravingen in Amsterdam* niet in de literatuurlijst vermeld staat. Een bewuste breuk met het verleden of een slordigheid?

Amsterdam Ceramics bestaat uit twee delen. Het eerste deel omvat een beschrijving van de stedelijke ontwikkeling van Amsterdam, waarin uiteengezet wordt hoe de stad zich in fasen uitbreidde. Gekozen is om de stadsontwikkeling in negen perioden op te delen, die in duur verschillen van vijftig tot meer dan honderdvijftig jaar en staan voor de belangrijkste ruimtelijke ontwikkelingen in de stad. Gestileerde kaarten tonen hoe Amsterdam uitgroeide van een samenstel van buurtschappen rond de monding van de Amstel tot de vroegmoderne handelsstad, die na de aanleg van het Noordzeekanaal en de industrialisatie vanaf het derde kwart van de negentiende eeuw razendsnel doorgroeide. Foto's van fotograaf

¹ Jan Baart e.a., *Opgravingen in Amsterdam. Twintig jaar stadskernonderzoek*. Amsterdams Historisch Museum, Haarlem (Fibula-van Dishoeck) 1977.

Book review

Jaap Evert Abrahamse and Jan van Doesburg

Jerzy Gawronski (ed.)

Amsterdam Ceramics: a city's history and an archaeological ceramics catalogue 1175-2011
Amsterdam, Bas Lubberhuizen, 2012, 336 pp.

Peter Jan Knegtmans

Amsterdam: een geschiedenis
(‘Amsterdam: a history’)
Amsterdam, SUN, 2011, 440 pp.

It is thirty-six years since an extensive summary of the results of archaeological research in Amsterdam was last published. *Opgravingen in Amsterdam* ('Excavations in Amsterdam'), by Jan Baart and several other municipal archaeologists, appeared in 1977.¹ It was one of the first publications to report on the results of research into city centres in the Netherlands (and especially the excavated finds), and is considered one of the main forerunners of the countless books on archaeological finds that have since come off the presses. At the time it was a key source of information for anyone interested in urban material culture, and to a certain extent it still is. So it is no easy task to follow in the footsteps of such an influential predecessor.

Baart's successor Jerzy Gawronski and his team have risen to the challenge – and the results are impressive. *Amsterdam Ceramics* is a compact, well-designed book with hundreds of colour photographs of excavations, and above all the objects found there. Strikingly, *Opgravingen in Amsterdam* is not mentioned in the bibliography – a deliberate break with the past, or simply an oversight?

Amsterdam Ceramics consists of two parts. The first is a description of Amsterdam's urban development, explaining how the city expanded in several stages. The authors have chosen to divide this process into nine periods, varying in length from fifty to over a hundred and fifty years and corresponding to the city's main spatial developments. Stylised maps show how Amsterdam grew from a collection of minor settlements round the mouth of the River Amstel into the early modern trading centre which, following the construction of the North Sea Canal and industrialisation from the third quarter of the nineteenth century onwards, expanded with amazing speed. Photographs by Stefano Vigni provide striking views of prominent parts of the city. The second part of the book is an extensive catalogue of photographs and drawings of the main types and forms of ceramics that have

¹ Jan Baart et al., *Opgravingen in Amsterdam: twintig jaar stadskernonderzoek*, Amsterdams Historisch Museum, Haarlem, Fibula-van Dishoeck, 1977.

Stefano Vigni geven sfeerbeelden van markante plekken in de stad. Het tweede gedeelte van het boek wordt gevormd door een uitgebreide catalogus met foto's en tekeningen van de belangrijkste opgegraven aardewerktypen en -vormen. In totaal worden 1247 objecten getoond, variërend van simpele handgevormde kogelpotten uit de periode 1175-1300 tot fraai gedecoreerd faïence uit Portugal, Spanje en Italië en Chinees en Japans porselein uit de zeventiende en achttiende eeuw, om af te sluiten met een bordje industrieel aardewerk met het opschrift Artis uit het midden van de twintigste eeuw.

De schakel tussen beide delen vormt het in de afgelopen jaren aangetroffen aardewerk. Gawronski en zijn team willen de wording van Amsterdam beschrijven aan de hand van deze materiaalcategorie. Uitgangspunt daarbij is dat het aardewerk de ontwikkeling van de stad in zich draagt. Het vertelt iets over voorkomende functies en ambachten, chronologie, ruimtelijke ontwikkeling, uitwisseling en handel, religie, politieke voorkeur en sociale verschillen. Dit is een interessante en inventieve manier om naar de ontwikkeling van de stad te kijken. Helaas slagen de auteurs maar ten dele in hun opzet. Dat ligt niet aan een gebrek aan materiaal. Dat is er genoeg. Het is eerder een gevolg van hinken op twee gedachten: het schrijven van een boek over de ruimtelijke ontwikkeling van Amsterdam versus het maken van een uitgebreide aardewerkcatalogus. Daar komt waarschijnlijk bij dat de auteurs een onvoldoende duidelijk beeld voor ogen hebben gehad van wat hun doelgroep is. In het boek doen ze overigens geen uitspraak over de vraag voor wie het boek is bestemd. Het antwoord op deze vraag is te lezen in een artikel in *Het Parool* van 13 februari 2012. Hierin merkt Gawronski op dat de publicatie voor zowel wetenschappers als geïnteresseerden in de archeologie en de geschiedenis van Amsterdam interessant zal zijn. Het boek is dus voor een brede groep bedoeld. In dit uitgangspunt ligt echter het voornaamste punt van kritiek op het boek. Voor wetenschappers gaan de hoofdstukken in het eerste deel niet diep genoeg en is de aardewerkcatalogus te oppervlakkig, incompleet en op sommige punten verwarrend of onjuist. Wat betreft het laatste kan worden opgemerkt dat de gebruikte bakselbenamingen op sommige punten afwijken van de algemeen gehanteerde en inconsequent worden toegepast, het onderscheid tussen handgevormd en draaischijfaardewerk lang niet altijd terecht wordt gemaakt en de Engelse vertaling van sommige vaktermen te wensen overlaat. Erger is dat de auteurs telkens een tipje van de sluier oplichten, maar net als het interessant begint te worden haken ze af en laten ze de sluier abrupt los. Dat is jammer, want met iets meer

moeite had er veel meer overzichts kunnen worden. Maar hierover later meer.

De geïnteresseerde liefhebber wordt in het eerste deel wel een goed overzicht van de stadsontwikkeling geboden, maar hij zal zich in het tweede deel overdoenderd voelen door de veelheid aan aardewerkvondsten. Verder dan doorbladeren en zich verwonderen over de rijkdom en verscheidenheid aan vondsten zal zij of hij waarschijnlijk niet komen.

Het is de vraag of er een boek te schrijven is waarin beide groepen aan hun trekken komen. Dat is, zoals dat tegenwoordig eufemistisch heet, een 'uitdaging'. Een mogelijke oplossing was geweest om niet elk hoofdstuk af te sluiten met een algemeen stuk over de ontwikkelingen in het aardewerk, maar specifiek in te gaan op de wijze waarop de in de voorgaande paragrafen beschreven trends in de ruimtelijke ontwikkeling van de stad tot uitdrukking komen in het aardewerk. Thema's als sociale stratificatie, industrie, immigratie en positie in de wereldhandel hebben een duidelijke weerslag in de samenstelling van het aardewerk. Dat is voor de oplettende lezer overal in het boek te zien, maar helaas niet of onvoldoende te lezen. Om het eerste met het tweede deel van het boek te verbinden had meer naar de context van de vondsten moeten worden gekeken. Deze thema's lenen zich daarnaast uitstekend voor cartografische weergave. Hiermee kan bijvoorbeeld de verspreiding van bepaalde aardewerksoorten en -typen in de stad of de herkomstgebieden van aardewerksoorten in bepaalde perioden worden gevisualiseerd.

In het artikel in *Het Parool* geeft Gawronski aan nog meer boeken met catalogi te willen maken, bijvoorbeeld over gereedschap, schoenen of glas. Wij juichen dat initiatief ten zeerste toe. Er moeten meer monografieën verschijnen waarin uitgebreid wordt ingegaan op specifieke vondstcategorieën, maar dan wel graag publicaties waarin objecten uitgebreid worden beschreven en in een ruimere context worden geplaatst. Dit boek smaakt, zeker in een aangepaste opzet, naar meer.

Een anders opgezet overzicht van de geschiedenis van Amsterdam werd geschreven door P.J. Knegtman. Het verscheen in de marge van de publicatie van de grote *Geschiedenis van Amsterdam* tussen 2004 en 2007. Met deze reeks boeken past Amsterdam in een trend: over veel Nederlandse steden zijn de laatste jaren historische monografieën verschenen, afhankelijk van het ambitieniveau (of het budget) in een of meer delen.² De laatste tijd volgen ook dorpen. Zo verschenen grote monografieën over Noordwijk en Soest.³ De grote *Geschiedenis van Amsterdam*

Reinout Rutte, 'Historische atlas, stadsmonografieën en het onderzoek naar de ruimtelijke transformatie van Nederlandse steden', in: *OverHolland 8*, Amsterdam (SUN) 2009, pp. 116-131.

Jeroen Salman e.a., *Aan zee en op de geest. Een nieuwe geschiedenis van Noordwijk*. Stichting Geschiedschrijving Noordwijk, Noordwijk 2011; G.J.M. Derks en W.A. Heurneman, *Soest in de zeventiende en achttiende eeuw*. Historische Vereniging Soest/Soesterberg, Soest 2010.

been excavated. It includes a total of 1247 objects, ranging from simple hand-made spherical pots from the period 1175-1300 to finely decorated faience from Portugal, Spain and Italy and seventeenth- and eighteenth-century Chinese and Japanese porcelain, ending with a piece of industrial ceramics – a mid-twentieth-century plate inscribed *Artis*, the name of the city zoo.

The two parts of the book are linked by the ceramics found in recent years. Gawronski and his team have used this particular category of objects to describe Amsterdam's development, on the assumption that the former is a faithful reflection of the latter. The objects tell us something about existing functions and crafts, chronology, spatial development, exchange and trade, religion, political preferences and social differences – a fascinating and original way to study a city's development. Unfortunately, it has not entirely worked. This is not for lack of material, as there is plenty of it. The problem is that the authors could not make up their minds what they were trying to do: writing a book on Amsterdam's spatial development, or producing a detailed catalogue of ceramics. To compound the problem, they probably did not have a clear enough idea of who they were writing for – indeed, the book says nothing about this. The answer to this question can be found in an article published in the Amsterdam newspaper *Het Parool* on 13 February 2012, in which Gawronski stated that the book would be of interest not only to academic readers but to anyone with an interest in the archaeology and history of Amsterdam – in other words, it was aimed at a wide audience. And that brings us to the main criticism of the book. For academic readers the chapters in the first part are simply not detailed enough, and the catalogue of ceramics is too superficial, incomplete and in some cases confusing or inaccurate (for example, the names of the baking processes sometimes differ from what is customary or else are inconsistently used, the distinction made between hand-made and wheel-turned ceramics is by no means always correct, and the English translations of some technical terms are inaccurate). To make matters worse, the authors continually whet the reader's appetite but then change the subject – a great pity, as a little more effort would have made all the difference. I will say more about this later.

For the interested lay reader, on the other hand, the first part provides a clear picture of the city's development; but the huge number of objects in the second part is simply too overwhelming. All one can then probably do is leaf through it and goggle at the wealth and diversity of the finds.

The question is whether a book that satisfies

both groups could even have been written – something now euphemistically known as a 'challenge'. Rather than end each chapter with a general summary of developments in ceramics, one answer would perhaps have been to discuss in detail how the trends in Amsterdam's spatial development described in previous parts of the book are reflected in the objects. Such themes as social stratification, industry, immigration and position in world trade are clearly reflected in the choice of objects. Alert readers can see this throughout the book, but unfortunately it is not sufficiently apparent from the text. To link the two parts of the book, more attention should have been paid to the context of the various finds. Such aspects lend themselves well to cartographic display, for instance by showing the distribution of certain kinds and types of ceramics over the city, or their areas of origin, at given periods of history.

Gawronski's article in *Het Parool* states that he would like to produce more such catalogues, for example on tools, shoes or glass – surely a most welcome initiative. There need to be more monographs with extensive discussions of specific categories of archaeological finds – but preferably publications in which the objects are described in detail and placed in a broader context. A book such as this, especially if it can be adapted, is certainly encouraging.

A different summary of Amsterdam's history has been written by Peter Jan Knegtman, in the margins of the vast *Geschiedenis van Amsterdam* ('History of Amsterdam') published between 2004 and 2007. This series of books is part of a national trend, for historical monographs on many Dutch cities have been published in recent years, in one or more volumes depending on their ambitions (or the available funding).² Dutch villages such as Noordwijk and Soest have recently started to follow suit.³ The history of Amsterdam, published by SUN in four volumes in five books under the auspices of the Jan Wagenaar Foundation, is far larger than all the rest, and far better than most. The focus was of course on the Golden Age. The section dealing with the period 1578-1813, the 'long Golden Age', comprised two book volumes, and the whole series takes up almost eighteen inches of the bookshelf. This monumental series, spanning over three thousand pages, is hard for the average reader to get through – and so the Jan Wagenaar Foundation, which had meanwhile published a history of the port of Amsterdam,⁴ decided to produce a more manageable one-volume history. It was written by Peter Jan Knegtman, who is on the staff of the history faculty at the University of Amsterdam and specialises in the university's own history.

2

Reinout Rutte, 'Historical atlases, urban monographs, and research on the spatial transformation of Dutch cities, in *OverHolland 8*, Amsterdam, SUN, 2009, pp. 116-131.

3

Jeroen Salman et al., *Aan zee en op de geest: een nieuwe geschiedenis van Noordwijk*, Stichting Geschiedschrijving Noordwijk, Noordwijk 2011; G. J. M. Derks and W. A. Heurneman, *Soest in de zeventiende en achttiende eeuw*, Historische Vereniging Soest/Soesterberg, Soest 2010.

4

Carly Misset (ed.), *De haven van Amsterdam: zeven eeuwen ontwikkeling*, Bussum, Thoth, 2009.

werd uitgegeven door SUN, onder auspiciën van de Jan Wagenaar Stichting, in vier delen in vijf banden, die alle andere in omvang en de meeste in kwaliteit achter zich laat. Het zwaartepunt lag vanzelfsprekend op de Gouden Eeuw. Het deel over de periode 1578-1813, de 'lange Gouden Eeuw', besloeg zelfs twee banden – en zo staat er bijna een halve meter boeken op de plank. Deze monumentale reeks van meer dan drieduizend pagina's is voor de gemiddelde lezer te veel van het goede. Vandaar dat de Jan Wagenaar Stichting, die in de tussentijd ook nog een geschiedenis van de Amsterdamse haven uitbracht,⁴ besloot om een handzame geschiedenis in één deel onder te brengen. Deze werd geschreven door Peter Jan Knegtmans, die aan de vakgroep Geschiedenis van de Universiteit van Amsterdam werkt en gespecialiseerd is in de geschiedenis van de universiteit zelf.

Knegtmans had de grote stadsgeschiedenis zonder meer kunnen samenvatten, maar hij heeft een eigenzinnige keuze gemaakt: zijn eendelige geschiedenis is geen verkorte versie van de vijfdelige, maar een nieuw boek, hier en daar aangevuld met een eigen selectie van inzichten uit in de tussentijd verschenen nieuw onderzoek. Knegtmans' boek is ingedeeld op basis van de politiek-bestuurlijke omwentelingen in de stad: de Alteratie, de 'fluwelen revolutie' waarin de stad zich in 1587 aansloot bij de Opstand, het Rampjaar 1672, de invoering van de eenheidsstaat en het formele einde van de stedelijke autonomie in 1795, de liberale machtsovername van 1891 die de modernisering van de stad een impuls gaf, en de Eurotop van 1997 die het einde van de 'stadsoorlog' tussen krakersgroepen en de autoriteiten schijnt te hebben gemarkeerd.

Het zwaartepunt ligt bij de politieke en sociale geschiedenis, met de nodige aandacht voor de uitbreiding van de stad, voor Amsterdams commerciële en bestuurlijke relaties met de rest van de wereld, voor het culturele leven in de stad en voor medische geschiedenis en onderwijs – dat laatste wekt geen verbazing, gezien Knegtmans' achtergrond als universiteitshistoricus. De vierdelige geschiedenis is geschreven door 42 auteurs, allen gespecialiseerd in bepaalde thema's, en elk deel staat onder redactie van periodespecialisten. Dat biedt grote voordelen, die Knegtmans moest ontberen. Het mag dan ook als zijn verdienste worden gezien dat er een helder ingedeelde en compacte geschiedenis ligt.

De keuze om in zijn eentje een gedeeltelijk nieuwe stadsgeschiedenis te schrijven breekt Knegtmans hier en daar op en leidt op sommige plekken tot vergissingen, bijvoorbeeld waar het gaat om de ruimtelijke ontwikkeling. Die begint bij de middeleeuwse veenontginningen. Een veenont-

ginning wordt door hem vrij consequent een 'ontvening' genoemd. Dit weinig gebruikte synoniem van 'vervening' duidt echter op de steeds systematischer en grootschaliger turfwinning zoals die later plaatsvond. Knegtmans spreekt zelfs van 'inpoldering' in de middeleeuwen, terwijl poldervorming zich in meerdere stadia afspeelde. Aanvankelijk werden landbouwgebieden op kleine schaal gecompartmenteerd door de aanleg van kades en ontwaterd door middel van spuisluisjes. Zulke kades werden – net als in de zestiende eeuw de eerste kleine watermolens – aangelegd door één of meer grondeigenaren. Pas in de zeventiende eeuw was de veenbodem zo ver gedaald dat molenbemaling onontkoombaar was. De stad was toen zo groot – en de prijs van landbouwgrond zo ver gestegen – dat dergelijke dure maatregelen rendabel waren. Ook waren er toen pas voldoende kennis en kapitaal aanwezig om de bemaling met grote molens mogelijk te maken, waarbij nieuwe, grotere waterstaatkundige eenheden ontstonden en polderbesturen werden opgericht. Knegtmans gaat in het eerste hoofdstuk voorbij aan de recent in lokale tijdschriften weer opgelaaide discussie over de al dan niet gegraven Amstel en aan het proefschrift van Chris de Bont over de ontginningen in Amstelland.⁵

Ook de beschrijvingen van de latere ontwikkeling van de stad bevatten een aantal misverstanden. De gang van zaken rond de stadsuitbreiding in de jaren 1585-1586 is foutief weergegeven: deze lag niet alleen aan de westzijde van de stad, maar rondom. In de volgende stadsuitbreiding, die van 1592, lag de Admiraliteitswerf niet op Uilenburg, maar direct aan het IJ, naast de werf van de VOC op Rapenburg. Ook in het deel over de vierde uitleg, de stadsuitbreiding van 1662, zitten fouten. Zo werden Kattenburg en Wittenburg pas na de Eerste Engelse Oorlog ingericht als haven-eiland om de Admiraliteit en particuliere scheepswerven ruimte te geven na de vernietiging van honderden schepen in de oorlog. Kattenburg was niet nieuw aangelegd, zoals Knegtmans schrijft, maar op een bestaand verdedigingswerk in het IJ. De Nieuwe Vaart was niet bedoeld voor afwatering, maar voor het uitdiepen van het IJ. Ook hoefden de Staten van Holland geen goedkeuring te verlenen aan uitbreidingsplannen: hun toestemming was alleen nodig voor de vergroting van het stedelijke rechtsgebied ten koste van de omliggende ambachtshoofden. Bomen werden niet langs de grachten geplant in de hoop de stank van het water te verminderen, althans daar is geen archivalisch bewijs voor.

De keuze van de afbeeldingen is erg goed. De drukkwaliteit ervan is bovendien veel beter dan in de vijf dikke banden van de *Geschiedenis van Amsterdam*. Voor de cartografie is het moeilijk om

Knegtman could undoubtedly have summarised the overall history of the city, but instead he opted for a quite different approach: his one-volume history is not an abridged version of the four-volume one but an entirely new book, occasionally including his own selection of findings from subsequent new research. His book is based on the political and administrative changes that have taken place in Amsterdam over the centuries: the assumption of power by the Protestants (known in Dutch as the *Alteratie*), the 'velvet revolution' in which the city joined the rebellion against the Spaniards in 1587, Holland's *annus horribilis* 1672, the establishment of the unitary state and the official abolition of the cities' autonomy in 1795, the assumption of power by the liberals in 1891 (which ushered in the modernisation of the city) and the 1997 European summit, which appears to have marked the end of the 'urban guerrilla' between squatters' groups and the city authorities.

The emphasis is on political and social history, with appropriate details of the expansion of the city, Amsterdam's commercial and administrative relations with the rest of the world, cultural life in the city and medical and educational history – the latter is not surprising, given Knegtman's background as a university historian. The four-part history was written by 42 different authors, all specialists in particular topics, and each part was edited by experts on the periods concerned. This provided major advantages that Knegtman lacked. It is therefore to his credit that this is such a compact and clearly organised history.

However, his decision to write his own completely new history of the city has its drawbacks and in places has led to errors, for example when it comes to spatial development. This begins with the reclamation of the peatlands in the Middle Ages. Instead of the usual Dutch term *veenontginning* he almost consistently refers to this process as *ontvening* (literally 'de-peatng'). However, this rarely used term in fact means the increasingly systematic and large-scale extraction of peat that took place later on. Knegtman even refers to *inpoldering* (the creation of polders) in the Middle Ages, whereas this process in fact took place in several stages. Farmland was initially divided into sections on a small scale by building embankments and drained by means of sluice gates. Like the first small water mills in the sixteenth century, such embankments were built by one or more private landowners. It was not until the seventeenth century that the peatlands had subsided to the point where drainage mills were needed. By that time the cities were so large – and the price of agricultural land had risen so considerably – that such expensive measures became affordable. And it was not until then that there was sufficient

know-how and capital to allow the construction of large drainage mills, leading in turn to the creation of new, larger water management units and polder boards. Knegtman's first chapter overlooks the debate – which has recently flared up again in local journals – on whether or not the River Amstel was artificially dug, as well as Chris de Bont's dissertation on land reclamation in the Amstelland district.⁵

The descriptions of Amsterdam's later development also include a number of misconceptions. The expansion of the city in the years 1585-1586 is incorrectly described: it was not just to the west of the city, but in all directions. In the next expansion, in 1592, the Admiralty wharf was not on the island of Uilenburg, but right by the River IJ, next to the Dutch East India Company (VOC) wharf on the island of Rapenburg. There are also errors in the section on the fourth expansion in 1662. For example, Kattenburg and Wittenburg were only established as harbour islands after the First Anglo-Dutch War to provide room for the Admiralty and private shipyards after hundreds of vessels were destroyed during the fighting. Kattenburg was not built from scratch, as Knegtman states, but on existing fortifications in the IJ. The Nieuwe Vaart canal was not intended for drainage, but as a means of deepening the IJ. Nor is it true that the States of Holland had to approve the expansion plans: their consent was only required for the extension of city rights at the expense of the surrounding districts. Trees were not planted along the canals in order to reduce foul odour from the water – at least, there is no evidence for this in the archives.

The choice of illustrations is excellent, and the print quality is far better than in the five thick volumes of the full history of Amsterdam. For cartographic purposes it is difficult to find new pictures, for most of the best urban maps have already been used, but there are plenty of unexpected excerpts from less frequently used topographical prints. The long captions tell their own stories which do not always match the main text, and sometimes even contradict it – something that better editing could have prevented.

Knegtman has produced a sound historical summary, although surely no single author could have taken account in a book of this size of the vast amount of specialised research into Amsterdam's history that has been published in recent years. But, as with Gawronski's book, we again have to ask who this one was intended for. Knegtman seems primarily to be aiming at an academic audience. This is an obvious choice, for as a book for the general public it would have to compete not only with Gawronski's but also with Geert Mak's still unparalleled *Kleine geschiedenis van*

nieuwe beelden te vinden, omdat de meeste mooie stadspattingen al wel een keer gebruikt zijn, maar er staan veel onverwachte uitsneden uit minder vaak gebruikte topografische prenten in. De lange bijschriften bij de afbeeldingen vertellen in de marge een eigen verhaal, dat niet altijd synchroon loopt met de hoofdtekst en soms zelfs tegenstrijdigheden laat zien. Een betere eindredactie had dit kunnen voorkomen.

Knegtmans heeft een degelijk historisch overzicht gemaakt, waarbij moet worden opgemerkt dat het verwerken van de grote hoeveelheid specialistisch onderzoek naar de geschiedenis van Amsterdam dat de laatste jaren is gepubliceerd, voor één auteur en een boek met deze omvang een onmogelijke opgave is gebleken. Maar net als bij het boek van Gawronski speelt hier de vraag: voor wie is dit boek geschreven? Knegtmans lijkt zich in de eerste plaats te richten tot een academisch publiek. Dat is een voor de hand liggende keuze, want als publieksboek moet het niet alleen concurreren met Gawronski's boek, maar blijft Geert Maks *Kleine geschiedenis van Amsterdam* uit 1995 nog altijd onovertroffen. Wie geïnteresseerd is in de ruimtelijke aspecten van de geschiedenis van Amsterdam kan beter de hoofdstukken over de stadsontwikkeling lezen die verspreid over de periodes in de vierdelige *Geschiedenis van Amsterdam* zijn opgenomen. Daarnaast ligt er Fred Feddes' boek over duizend jaar Amsterdam, waarin een duidelijke keuze wordt gemaakt, met als resultaat een zeer vlot geschreven en inhoudelijk goede ruimtelijke geschiedenis van Amsterdam.⁶

Met de verschijning van beide geschiedenissen is de aandacht voor Amsterdam nog niet voorbij. En dan hebben we het nog niet over de rijke oogst aan cartografische en historische publicaties die ons te wachten staat in dit 'Grachtengordeljaar', waaronder in ieder geval een geheel herziene versie van *Het Grachtenboek* en het langverwachte eerste deel van *Kaarten van Amsterdam*, in combinatie met een herziene versie van het in 2002 verschenen tweede deel. En misschien de zoveelste druk van Maks *Kleine geschiedenis*.

Amsterdam ('A small history of Amsterdam'), published in 1995. Anyone interested in the spatial aspects of Amsterdam's history would do better to read the chapters on the city's development in the various periods of the four-part history. There is also Fred Feddes's book on 'a thousand years of Amsterdam', which makes clear choices and is hence a very well-written, as well as accurate, history of the city.⁶

The publication of these two histories does not mean that no more attention will be paid to Amsterdam – and this is without even mentioning the rich crop of cartographic and historical publications scheduled to appear in this 'Canal District Year', in any case including a fully revised version of *Het Grachtenboek* ('The canal book') and the long-awaited first part of *Kaarten van Amsterdam* ('Maps of Amsterdam'), in combination with a revised version of the second part, published in 2002 – and perhaps yet another edition of Mak's 'small history'.